

УДК 378.22

МОТИВАЦІЙНА ГОТОВНІСТЬ СТУДЕНТІВ ДО ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Іщенко Л.В.

Уманський державний педагогічний університет
імені Павла Тичини

У статті висвітлено проблему підготовки майбутніх вихователів до формування творчої особистості дитини дошкільного віку. Мета статті полягає у розкритті методики мотиваційної готовності студентів до формування творчої особистості дітей старшого дошкільного віку. Доведено необхідність забезпечення позитивної мотивації до означеного виду підготовки фахівців дошкільного профілю. Розроблено методику мотиваційної готовності студентів до формування творчої особистості дітей старшого дошкільного віку, яка включала: комплекс методів і прийомів, міжпредметних, індивідуальних, навчально-професійних завдань, спрямованих на розвиток мотиваційної сфери, використання тренінгів, моделювання експериментальних ситуацій з дітьми, вирішення проблемних ситуацій, ділові ігри, вправи. Розкриті особливості організації процесу формування творчої особистості дитини в умовах дошкільного закладу освіти.

Ключові слова: мотив, мотивація, готовність студентів до формування творчої особистості дитини дошкільного віку, активні методи навчання.

Постановка проблеми. Реформування змісту та гуманізація цілей дошкільної освіти України є складовими процесу оновлення світових та європейських освітніх систем. Очікування суспільства пов'язані сьогодні передусім із формуванням життєздатної, гнучкої, творчої людини. Опікуватися цією проблемою слід починати з дошкільного дитинства, оскільки саме в цей віковий період закладається підґрунтя оптимістичного світобачення, формує первинний образ світу й самого себе, базис особистісної культури [1, с. 33].

Активно-позитивне ставлення до педагогічної професії включає в себе уявлення про мету, мотиви, які спонукають до педагогічної діяльності, емоційне ставлення до неї, задоволеність нею. Найбільш узагальненою формою активно-позитивного ставлення людини до педагогічної професії є професійна спрямованість, яка визначається як глибоко усвідомлений, особистісно значущий інтерес до професії педагога і схильність займатися нею [6].

Необхідність забезпечення позитивної мотивації до педагогічної діяльності визначається місцем мотиваційного компонента у здійсненні будь-якого виду діяльності, значенням особистісної позиції педагога для здійснення міжособистісної гуманістично спрямованої професійної взаємодії й спілкування з дітьми (Ш. Амонашвілі, І. Бех, І. Зязюн, В. Сухомлинський).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання про механізми виникнення і розвитку потреб глибоко розроблено в концепції мотивів та потреб О. Леонтьєва [8]. Принцип опредмечування потреб, висунутий О. Леонтьєвим, має методологічне значення для формування професійних потреб, виявляє зв'язок із пізнавальною сферою відображення [7, с. 15].

У формуванні педагогічних потреб має значення висновок, зроблений І. Імедадзе про те, що не потреби знаходять свій предмет, а поява предмета потреби спонукає виникнення самої потреби [2, с. 37]. Отже, потреби виникають, змінюються, розвиваються залежно від наявності засобів, які їх спричиняють або задовольняють. Однак

процес професійного навчання має забезпечити опредмечування потреби у спілкуванні з дітьми як висхідної для розвитку потреби у педагогічній діяльності і народження мотивів вищого рівня – професійних.

У психолого-педагогічних дослідженнях попередніх років розкрито різні аспекти готовності майбутніх педагогів до професійної діяльності та особливості організації професійно-педагогічної підготовки (О. Абдулліна, Л. Ахмедзянова, А. Богуш, С. Гаврилюк, М. Дьяченко, К. Дурай-Новакова, Л. Кандибович, Н. Кічук, А. Ліненко, О. Листопад, В. Моляко, Р. Пріма, С. Семчук, Р. Хмелюк та ін.). Численні дослідження, яких засвідчують, що важливим фактором формування та розвитку особистості є діяльність педагога та сформовані мотиви до виконання цієї діяльності.

Низка вчених також зазначають, що ефективність підготовки майбутніх педагогів до професійної діяльності залежить від рівня освітньої активності студента, наявності у нього позитивної мотивації до оволодіння професією; від орієнтації педагога на здібності і схильності студента [1].

Місце суб'єкт-об'єктних і суб'єкт-суб'єктних відносин, які включають потреби, емоції, почуття, емоційні відношення; характер; спрямування особистості, її світогляд у формуванні людини як суб'єкта праці, визначив Є. Климов [4, с. 20]. Потреба у спілкуванні є чисто людською потребою; у її основі лежить прагнення людини до співтовариства і співробітництва. У ставленні педагога до дітей розрізняють дві різні за своїм характером потреби: потреба в афіліації, яка дарує радість, задоволення, і потреба-залежність, коли не вистачає дітей, спілкування з ними [4, с. 26].

Розкриваючи суть педагогічного спрямування, вчені (Н. Кузьміна, Л. Мітіна) відводять важливе місце схильності до педагогічної діяльності, а також до тих видів діяльності, які визначають її специфіку [5]. У найширшому розумінні схильність визначається як потреба у будь-якій конкретній діяльності (Н. Лейтес, В. М'ясищев), спрямування на певну діяльність

(С. Рубінштейн, Б. Теплов). Отже, схильність розглядається вченими як важливий компонент у вибіркового спрямуванні займатися певною діяльністю [5]. Потреба в педагогічній діяльності, схильність до неї визначається науковцями як головний критерій у структурі професійного спрямування.

Мета статті. Мета статті полягає у розкритті методики мотиваційної готовності студентів до формування творчої індивідуальності дітей старшого дошкільного віку.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Розкриття мотиваційної готовності майбутніх вихователів до формування творчої індивідуальності старших дошкільників.

Виклад основного матеріалу дослідження. Активно-позитивне ставлення до педагогічної професії включає в себе уявлення про мету, мотиви, які спонукають до педагогічної діяльності, викликають емоційне ставлення до неї, задоволеність нею. Найбільш узагальненою формою активно-позитивного ставлення людини до педагогічної професії є професійна спрямованість, яка визначається як глибоко усвідомлений, особистісно значущий інтерес до професії педагога і схильність займатися нею.

Усвідомлення потреби є актом мотивотворення, а наповнення мотиву певним змістом, ідентифікація його з об'єктами та явищами об'єктивного й суб'єктивного світу зумовлює визначення напрямку, у якому слід діяти, щоб задовольнити потребу. «Мотив» у словниках визначається як підстава, привід для якої-небудь дії, вчинку; причина, спонука [9, с. 230].

Мотиви визначають вибір особистістю майбутньої професії. До мотивів вибору професій належать також: потреба реалізовувати власні здібності, інтерес до певної професії, її суспільний престиж, статево-рольові чинники, орієнтація на систему наявних соціальних цінностей (теоретичні, економічні, естетичні, соціальні, політичні, релігійні) [8, с. 205].

Похідним від «мотиву» є термін «мотивація», який розглядають як сукупність мотивів, доказів для обґрунтування чогось [9, с. 230]; як сукупність стійких мотивів, спонукань, які визначають зміст, спрямування і характер діяльності особистості, її поведінку [9, с. 81].

Суб'єктивною формою вияву мотивації є емоція. Мотиви, у які втілюються емоційно забарвлені пізнавальні потреби, реалізуються у формі інтересу. Інтерес розглядається вченими як вибіркова пізнавальна активність особистості на той чи інший предмет або явище дійсності [3].

До структури педагогічного спрямування Н. Кузьміна включає: усвідомлення значущості педагогічної роботи, її труднощів, інтерес і любов до педагогічної професії, схильність займатися нею, прагнення оволодіти основами педагогічної майстерності, – й визначає її як інтегровану характеристику педагогічної праці [5]. Основним мотивом педагогічного спрямування, на думку вченого, є інтерес до змісту педагогічної діяльності. Н. Кузьміна розрізняє такі типи професійно-педагогічних інтересів: спрямування на педагогічну діяльність, яке виявляється як схильність до педагогічної діяльності; спрямування на учня; спрямування на предмет [5, с. 189].

Центральною рисою педагогічного спрямування, яку виокремлює більшість дослідників, є любов до дітей. Ідею люблячого ставлення до дитини розробляли Я. Корчак, А. Макаренко, В. Сухомлинський, С. Русова, К. Ушинський.

Отже, позитивна мотивація до формування творчої особистості дошкільників охоплює професійні цінності, мотиви, інтереси, емоційно-ціннісне ставлення до дитини як до суб'єкта професійної взаємодії, особистісну схильність до педагогічної діяльності з формування творчої індивідуальності дітей.

Виокремлення як педагогічної умови щодо позитивної мотивації студентів до формування творчої особистості дітей та впровадження її у педагогічний процес вищого навчального закладу передбачає певні напрямки діяльності, серед яких: розробка комплексу методів і прийомів, навчально-професійних завдань, спрямованих на розвиток ціннісно-мотиваційної сфери, ціннісного ставлення майбутніх вихователів до дитини як суб'єкта професійної взаємодії; розробка тренінгів, спрямованих на взаємодію з дитиною дошкільного віку, оволодіння суб'єкт-суб'єктною моделлю взаємодії з нею, створення атмосфери дружньої творчої співпраці вихователя і дитини.

Експериментальна методика охоплювала такі напрями дослідження:

- розробка комплексу методів і прийомів, навчально-професійних завдань, спрямованих на розвиток ціннісно-мотиваційної сфери, ціннісного ставлення майбутніх вихователів до дитини як суб'єкта професійної взаємодії;

- розробка методичних способів впливу на розвиток позитивної мотивації студентів до формування творчої особистості дітей старшого дошкільного віку;

- розробка тренінгів, спрямованих на взаємодію з дитиною дошкільного віку, оволодіння суб'єкт-суб'єктною моделлю взаємодії з нею, створення атмосфери дружньої творчої співпраці вихователя і дитини.

З метою виявлення позитивного, ціннісного ставлення майбутніх вихователів до дітей, яке вже має мотиваційне значення, використовувалися навчальні ситуації ілюстративного характеру. Якщо позитивне ставлення не викликалося, то не відбувався наступний процес – переключення на новий зміст, цілі, процеси творчої взаємодії з дітьми. Це відбувалося з тими студентами, які розглядали змодельовані експериментальні ситуації професійної творчої взаємодії з дітьми як ймовірно можливі, наприклад, через невпевненість у власних педагогічних здібностях.

Отже, сучасною ознакою реалізації професійної взаємодії педагога з суб'єктом навчання є його особистісно зорієнтоване, розвивальне спрямування. Воно набуває чинності за умови рівності сутнісних позицій учасників суб'єкт-суб'єктних відносин; взаємної довірливої відкритості; відсутності оцінювального ставлення до будь-яких сторін індивідуальності кожного; взаємного прийняття одне одного як неповторних, унікальних особистостей [3].

З метою розвитку мотиваційної сфери майбутніх вихователів використовувалися проблем-

ні педагогічні ситуації, міжпредметні навчальні проблемні завдання, моделювання експериментальних ситуацій професійної взаємодії з дітьми.

Отже, при формуванні позитивної мотивації майбутніх вихователів до передбаченого виду діяльності спиралися на вже наявні мотиви – позитивне ставлення до дітей, прагнення виховувати і навчати їх. Використання різноманітних навчальних завдань, вирішення проблемних ситуацій, запитань сприяло утворенню нової – професійної позитивної мотивації до дій, пов'язаних із практикою формування творчої особистості старших дошкільників.

Формування у студентів позитивної мотивації до професійних дій, пов'язаних із формуванням творчої особистості старших дошкільників, здійснювалося у ході опанування змісту дисциплін, які ввійшли до міжпредметної системи, через вирішення *проблемних ситуацій*. З цією метою під час практичних занять моделювалися проблемні експериментальні ситуації міжпредметного змісту, максимально наближені до реальної взаємодії із дітьми. Обговорення позиції вихователя і позиції малюків у цих ситуаціях, пошук шляхів розв'язання цих ситуацій, способів корекції професійних дій вихователя дозволяло викладачам показати студентам значущість професійних педагогічних умінь педагога, спрямованих на формування творчої особистості старших дошкільників.

При формуванні позитивної мотивації до здійснення означеної діяльності використовували метод спостереження. Щоб діяльність студентів у ході спостереження мала позитивний вплив на формування їхньої мотивації, використовували такі прийоми: спрямування необхідних позитивних емоцій на об'єкт спостереження; позитивна оцінка викладачем і студентами виявлених у ході спостереження педагогічно доцільних професійних дій і ставлень вихователя до дітей.

Проведення спостереження за творчою взаємодією вихователя з дітьми у ході організованих занять і у самостійній творчій діяльності спрямовувалося на вивчення студентами педагогічної позиції вихователя, стилю його взаємодії, використання відповідно до ситуації пропозицій, порад, вказівок, допомоги, схвалення, зауваження.

Під час спостереження організації процесу із формування творчої особистості дітей, студенти фіксували професійні дії, методи та прийоми використані педагогом, зокрема:

- встановлення контакту з дітьми на початку творчої діяльності, заняття; подання дітям власного прикладу творчості;
- акцентування уваги дітей до запропонованої творчої діяльності;
- пояснення способу виконання навчальних, творчих завдань;
- застосування індивідуального і диференційованого підходу до кожної дитини;
- налагодження індивідуальної і колективної творчої дитячої діяльності;
- позитивне оцінювання дитячої творчості, оригінальності продукту;
- виключення будь-якого тиску на дітей;
- створення ситуації успіху, стимулювання результатів творчості дитини.

Проведення самостійних довготривалих спостережень, узагальнення їх результатів і написання висновків, виступали обов'язковою умовою виконання індивідуальних завдань міжпредметного характеру.

Задля практичного подолання такого перенапруження зі студентами проводили тренінги. Так, метою практичного заняття «Я – вихователь», що проводилось у тренінговій формі, було створення сприятливих умов для роботи, усвідомлення учасниками своїх особистісних якостей.

На занятті слухачам було запропоновано виконати вправу «Особистість творчого педагога», що дозволяла студентам визначити якості творчого вихователя, їхні уявлення про себе, свої особисті якості.

Підсумком групової дискусії став список якостей творчого вихователя, що задовольняє всіх учасників, зокрема: креативність, педагогічні здібності; гнучкість, відкритість; здатність взаємодіяти з дітьми (чутливість, терпіння, почуття гумору, комунікабельність), висока мотивація, високий інтелект, інтелектуальна допитливість; почуття емпатії, терплячість у стосунках з дітьми.

Формуванню мотиваційної сфери майбутніх вихователів до формування творчої особистості старших дошкільників сприяло використання активних методів навчання, серед яких виділяємо різноманітні варіанти ділових ігор творчого характеру. За допомогою ділових ігор відтворюються різні аспекти майбутньої професійної діяльності. При цьому, будучи відтворенням контексту професійної діяльності у її предметному та соціальному аспектах, розгортання ділової гри залишається процесом педагогічним, спрямованим на досягнення більш високого рівня творчої активності педагога.

У ході *ділової гри*, що моделює різні аспекти діяльності майбутнього вихователя, створюються сприятливі умови для забезпечення підходу до кожного суб'єкта як до унікальної особистості, до ефектively взаємодії всіх учасників навчального процесу у сфері формування творчої особистості дітей дошкільного віку.

Відтак, формування позитивної мотивації у студентів до означеного виду підготовки включала: вивчення і аналіз науково-методичних джерел, навчальні ситуації ілюстративного характеру, моделювання експериментальних ситуацій з дітьми, вирішення проблемних ситуацій, ділові ігри, тренінги, вправи, міжпредметні навчально-професійні завдання, індивідуальні завдання міжпредметного характеру, спостереження за творчою діяльністю дітей, ведення щоденника спостережень.

Висновки і пропозиції. Таким чином, розроблена та впроваджена в практику роботи вищих закладів освіти експериментальна методика сприяє розвитку мотиваційної готовності майбутніх вихователів до формування творчої особистості старших дошкільників, стимулює їхній інтерес до педагогічної діяльності з дітьми. Перспективною у напрямку дослідження є подальша розробка та перевірка ефективності процесу підготовки спеціалістів дошкільного профілю з означеного виду діяльності.

Список літератури:

1. Аксиологічний підхід – основа формування цілісної особистості майбутнього педагога : [монографія] / за заг. ред. Л.О. Хомич. – К.: Ніжин: Видавець ПП Лисенко М.М., 2010. – 143 с.
2. Имедадзе И.В. Потребности и установка / И.В. Имедадзе // Психологический журнал. – 1984. – Т. 5, № 3. – С. 36–38.
3. Іщенко Л.В. Формування творчої індивідуальності дітей старшого дошкільного віку: Навчальний посібник / Л.В. Іщенко. – Умань: ФОП Жовтий, 2015. – 162 с. – Бібліогр.: с. 123.
4. Климов Е.А. Психология профессионального самоопределения / Е.А. Климов. – М.: Академия, 2004. – 304 с.
5. Кузьмина Н.В. Предмет акмеологии / Н.В. Кузьмина. – 2-е изд., испр. и доп. – СПб.: Политехника, 2002. – 189 с.: ил.
6. Педагогічна творчість: методологія, теорія, технології : монографія / В.П. Андрущенко, С.О. Сисоєва, Н.В. Гузій [та ін.]; за ред. С.О. Сисоєвої, Н.В. Гузій. – К.: НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2005. – 324 с.
7. Леонтьев Д.А. Ценность как междисциплинарное понятие / Д.А. Леонтьев // Вопросы философии. – 1996. – № 4. – С. 15–25.
8. Маслоу А.Г. Мотивация и личность / А. Маслоу. – СПб.: Евразия, 1999. – 205 с.
9. Новий тлумачний словник української мови : в 3 т. / упоряд.: В.В. Яременко, О.М. Сліпущко. – К.: Вид-во «Аконіт», 2005. – Т. 3: П–Я. – 862 с.
10. Слостенин В.А. Введение в педагогическую аксиологию / В.А. Слостенин, Е.И. Чижилова. – М.: Академия, 2003. – 192 с.

Ищенко Л.В.Уманский государственный педагогический университет
имени Павла Тычины**МОТИВАЦИОННАЯ ГОТОВНОСТЬ СТУДЕНТОВ К ФОРМИРОВАНИЮ ТВОРЧЕСКОЙ ЛИЧНОСТИ ДЕТЕЙ СТАРШЕГО ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА****Аннотация**

В статье освещена проблема подготовки будущих воспитателей к формированию творческой личности ребенка дошкольного возраста. Цель статьи заключается в раскрытии методик мотивационной готовности студентов к формированию творческой личности детей старшего дошкольного возраста. Разработана методика мотивационной готовности студентов к формированию обозначенного качества детей старшего дошкольного возраста, которая включала: комплекс методов и приемов, межпредметных, индивидуальных, учебно-профессиональных задач, направленных на развитие мотивационной сферы, использование тренингов, направленных на взаимодействие с ребенком дошкольного возраста моделирования экспериментальных ситуаций с детьми, решение проблемных ситуаций, деловые игры, упражнения. Раскрыты особенности организации процесса формирования личности ребенка в условиях дошкольного образовательного учреждения.

Ключевые слова: мотив, мотивация, готовность студентов к формированию творческой личности ребенка дошкольного возраста, активные методы обучения.

Ishchenko L.V.

Pavlo Tychnyna Uman State Pedagogical University

MOTIVATION READINESS OF STUDENTS TO THE FORMATION OF CREATIVE PERSONALITY CHILDREN OF THE SENIOR PRESCHOOL AGE**Summary**

The article highlights the problem of preparing future educators for the formation of the creative personality of a preschool child. The purpose of the article is to disclose the methodology of motivational readiness of students to the formation of the creative personality of children of senior preschool age. The need to provide positive motivation for this type of training of pre-school education specialists is proved. The methodology of motivational readiness of students for the formation of the designated quality of children of the senior preschool age was developed, which included: a set of methods and techniques, interdisciplinary, individual, educational and professional tasks aimed at developing the motivational sphere, the use of trainings aimed at interacting with the preschool child in simulating experimental situations with children, solving problem situations, business games, exercises. The specifics of the organization of the process of formation of the child's personality in the conditions of a pre-school educational institution are revealed.

Keywords: motive, motivation, readiness of students to the formation of the creative personality of a child of preschool age, active teaching methods.